

KASEM

LOGO BAŊA TIGISIM NABIINA
ŊWE-LAO WADE

Universal Declaration of
Human Rights

Sponsored by
The National Association of
Negro Business and Professional
Women's Clubs, INC.

(U S A)

**LOGO BAᶒA TIGISIM NABIINA
ᶒWE-LAO WADE**

**Published by
United Nations Department
of Public Information**

Translated and Printed by
Bureau of Ghana Languages
Accra.

Mo "United Nations" (UN) Wade selo na wo pa nabiina nwea kalo na lamma to mo tento.

December 10, 1948, mo "UN General Assembly" dem se we Wade sento taa ye wade selo na wo pa Nabaiina nwea taa lamma lanyerane to konto kwaga ne mo Assembly" we teene delo maama na wo tigusim dem ne to kwaane be pa wade sem jage logo maama, ko fage ko dae sikuula wone. Gõmente maama logo baya ne jege se de se sade sem mo.

(Jefa tinjim)

Javier Pérez de Cuéllar
SECRETARY-GENERAL

We ke nabiina maama se ba taa ye bedwe mo ba
ɲwea de ba totoɲa seini.

“United Nations” (UN) ke ko ba fee totoɲa mo
se wade sem woli nɔɔno maama logo baɲa ne
berɲwaane UN wade tɔnɔ kom ba na bwoi we “United
Nations Charter” to tage tento mo:

UN tage se ko veere Logo Baɲa Tigisim Wade
sem ba na bwoi we “Universal Declaration of
Human Rights” to wone wade selo na jege wolim se
pa nɔɔno maama ye se ba chuli nɔɔno to.

Mo Chega Choɲa Wade sem UN na pe nabiinu
maama to mo tento.

Se ye debam chega choɲa wade mo.

Nabiina maama jege se o taa yei wade sento mo
lanyerane; ye o ta kwaane o pa se se jage ye se ja
kuri o tete ɲwaane dedaane nabiina maama wolim
ɲwaane.

Logo Baṅa Tigisim Nabiina Ŋwe-lao Wade

Pulim

De na se we nabiina ṅwea de logo baṅa chega chwoṅa wade maama kugu zege logo maama wopwolo, de chega de yezura baṅa ne.

De na se we de na ba tṅe chega chwoṅa to mo jaane nikantṅo de tigura de popora ko twi nabiina laṅa ne, ye nabiina maama yaa lage se wopwolo de yezura yaa taa wora.

De na se we nṅono maama taa tei o tete se tigura de popora ye taa wora, fefeo de peenem ṅwaane, se wade sem ja kuri.

De na se we teene maama taa jege wolim, de ni seem de mimṅo.

De na se we "UN Charter" tṅo kom paṅe ko se wade sem ṅwea wolim ṅwaane se baara de kaana taa ye bedwe logo ywonni de wopwolo de yezura ṅwaane.

De na se we UN Tigisim teene dem maama ke nimṅo se chega chwoṅa wade sem ja kuri nabiina zula de wopwolo ṅwaane.

De ta na se we ko yaa lamma lanyerane se de ni wade sento kuri se ko ja wopwolo de yezura ko ba logo baṅa.

De Laam wo se we
"General Assembly" dem pe

Logo Baṅa Tigisim Wade sem se ko taa ye woŋ-kolo kodoo na wo woli ko ja wopwolo de logo fɔgem de yezura na wo pa nabiina ŋwea taa jege kuri logo baṅa maama ne to.

Wadaa 1

Ba loge nɔɔna maama se ba taa ye bedwe mo ba ŋwea de ba chega seini, ye fefeo teira kotaa. We pe ba swa de boboṅa mo se ba taa ye nubiū daane ye ba jege da ŋwaa.

Wadaa 2

Logo baṅa tigisim wade sem pe chwoṅa se nɔɔno maama taa jege chega chwoṅa na wo pa ba ŋwea taa jege zula to. Wade sem ta we ba ba fee nabiinu o chega chwoṅa ne naa ba cheese o dwi o yetana, o logo lane, o we jɔɔno naa o boboṅa ŋwaane. Wade sem ta we ba ba jege se ba taa cheese nɔɔno we o ye baaro naa kaane, kwoo o jegero naa ba na loge o me to ŋwaane.

Wade sem ta tage se woli da we popora ba jege se ka taa wora nabiina laga ne ba teo politiksi naa ko wade naa ko na ye kolo to gwaane. Naa ba pɔɔre nɔɔno we o nwoŋi teo kolo ta na wo vere ko tete to gwaane.

Wadaa 3

Ko ye nɔɔno maama chega chwoŋa mo se o taa gwe ye fefeo naa foonee teira.

Wadaa 4

Wadaa kam we nabiin-yeiku naa kabe totoŋa naa kabe pipio daa ye taa wora logo baŋa ne.

Wadaa 5

Ba ba jege chwoŋa se ba pa nɔɔno yaare cham yerane ko na wo maŋe se nabiinu yaare tei to.

Wadaa 6

Nɔɔno maama ye nabiinu mo o ze paŋ o wo me maama logo baŋa yoba. Logo baŋa wade sem maama yiga ne, wadaa teira na wo ta we o dae nabiinu.

Wadaa 7

Nabiina maama ye bedwe mo wadaa yiga ne. Wadaa choo nɔɔno maama mo; ka ba pɔre nɔɔna ka yaga. Ka kwoli nabiina maama mo se wolo wolo ye cheese o dwon.

Wadaa 8

Nɔɔno maama wae o saŋ nɔɔno o dwon kɔte delo maama wone nensene ko tu na ke o chɔge teo kom wade selo na pa nɔɔno wom ŋwea ywona to.

Wadaa 9

Ba baa wane ba ja nɔɔno yɔ yerane ba gare ba ke o peena diga naa ba zeili o o teo ne pa o vo zora te-gaa ne.

Wadaa 10

Ba na jaane nɔɔno fee wora se ba di o sareya kɔɔte ne lanyerane ko maɲ de teo kom wade na tiɲi tei to ba ni o seene o chɔge naa o wo chɔge.

Wadaa 11

(1) Ba na jaane nɔɔno we o chɔge o maɲe waarem ba na wo di o bora tata ba ba jege chwoɲa ba te we chɔge fee wora se ba pa ko tu chwoɲa se o ja loya de sareya tiina se ba woli o se ba di taane dem kɔɔte ne.

(2) Ba baa wane ba ta we nɔɔno yaa ke o chɔge naa ba ta we o ve se o yaa ke kolo na maɲe keim chega chwoɲa ne to, ye ka maɲa ne wadaa yaa teira ko ɲwaane. Ko kwaga ne tata ba baa wane ba pa nɔɔno waarem na dage de dwoi waarem delo dwi o deim yaa na wo jwoɲ o na chɔge maɲa kalo to.

Wadaa 12

Ba ba jege chwoɲa ba daane nɔɔno yɔɔ yerane o

boboŋa keiri seini, naa o diga tiina, naa o soŋo de o pwola totoŋa seini. Ba nam ba jege chwoŋa ba ke o kekeo kolo na wo choŋge nɔɔno wom yu to. Wadaa kanto choo nɔɔno maama mo o kekeo maama seini, ye daanem teira.

Wadaa 13

(1) Nɔɔno maama wae o beiri o boboŋa na lage tei ye o zoore o boboŋa na lage me maama to, o teo ne.

(2) Nɔɔno maama wae o nwoŋ teo de teo, naa o tete teo ne o beiri o vei teo kodwoŋ ye o jwoora.

Wadaa 14

(1) Nɔɔno wolo maama na ne cham o teo ne, o wane o duri o vo o taa zoore sateene dedwonna ne o wopwolo de yezura ŋwaane.

(2) De ko de, o cham dem na dae nenɛne politiksi laŋa ne ko wo taa chamma se o duri o nwoŋ. O na choŋge teo kom wade ge mo naa o kekeo kom na wo de UN wade sem na maŋe tei to sateene dedwonna laa se de jwoŋ o mole mole.

Wadaa 15

(1) Nɔɔno maama jege teo, o na nwoŋ me.

(2) Ba baa wane ba zeili nɔɔno o teo ne, naa ba fee o se o ye leiri teo o boboŋa na lage tei to.

Wadaa 16

(1) Baara de kaana na bege ba ti to wae ba di daane ye ba yetana, naa ba na nwoŋ tekolo, naa ba na tɔge Wechoŋa kalo dwi to baa wane ko cheiŋi ba se ba ye di daane ba lo soŋo. Ye ba kadiri seini ba maama ma daane, ba zora de ba ŋwea seini, ye ba wae ba yage daane maŋa de maŋa, ba tete boboŋa na lage tei.

(2) Kadiri wio ye baaro de kaane tete yerane na se se ba zo daane, ye ko dae we nɔɔno mo fee ba to.

(3) Soŋo tiina — baaro de o kaane de o bu — mo ye sayu kugu takeiri wone. Konto ŋwaane tekeiri dem de teo kom maama jege se ba taa ni ba baŋa ne mo, ba taa choo ba wolwanno maama wone.

Wadaa 17

(1) Nɔɔno maama wae o jege o tete nyɔɔne wonno, naa o de o badwonna wae ba tei wonno daane.

(2) Ba baa wane ba vere nɔɔno wonno naa ba pa se o ye taa lage wonno.

Wadaa 18

Nɔɔno maama wae o boŋ o na lage tei. O wae o ke o boboŋa keiri, o wae o tɔge Wechwoŋa kalo dwi o na lage to; o nam ta wae o leiri o Wechwoŋa naa o boŋem o yerane naa o de kɔgɔ, ye o bere nɔɔna Wechwoŋa kam o taane de o totoŋa seini.

Wadaa 19

Nɔɔno wae o nyɔɔne o boboŋa na lage tei. O wae o te kolo maama o na boŋe o yu ne, ye nɔɔno ba jege chwoŋa se o cheiŋi o ni. O wae o beiri labaare o boboŋa o daare o pae labaare dwi maama labaare tɔnno de walese bam maama wone se de jage jei mamma.

Wadaa 20

(1) Nɔɔno maama wae o tɔge o zoore aɛmbele naa tigiſim dwi maama na ye yezura tigiſim to.

(2) Ba baa wane ba fee nɔɔno se o zo tigiſim delo o na ba lage to.

Wadaa 21

(1) Nɔɔno maama wae o tɔge o di o teo gɔmente paare; o nam ta wae o tɔge o voti o kuri nɔɔna o ke gɔmente dem wone.

(2) Nɔɔno maama wae o jwoŋ wolim delo o teo gɔmente na jege de woli de nɔɔnbia maama to, ko ma da ko ma da.

(3) Gɔmente maama dam wo taa tɔge de nɔɔnbia kwora na we tei to mo. Nɔɔnbia bam kwora kam mo yei ni ka bere nɔɔnbia bam na wo kuri ba gɔmente dem paare tiina tei to. Kurim dem jege se ko de voti lao naga mo, se nɔɔno maama voti o boboŋa na laga tei to, ye se ko de voti wadaa kam naga chekke.

Wadaa 22

Nɔɔno maama teo gɔmente jege se de taa choo o ɲwea laɲa ne de de dam, de de naduni dedaane de na jege nimɔɔ tei de sateene dedwonna to se ko pa nɔɔno wom ɲwea ja kuri se o wane o ji nɔɔno lanyerane.

Waade 23

(1) Nɔɔno maama wae o ke toton; o wae o kuri o boboɲa na de toton delo, ye fee wora se toton dem taa jege kuri na pa o ywonni de wopwolo ye o ba lia we ba wo zaɲ ba le o toton dem ne to.

(2) Nɔɔno maama ka, ye ko ba chuli o na ye wolo dwi to, jege se o taa jwoɲ ɲweo na mae de o toton dem dam na mae tei to mo.

(3) Wolo maama na toɲa ko maɲ se o ɲweo taa ye zegere se ko wane ko ni o tete dedaane o diga tiina lanyerane. Ko ta maɲ se o taa ne fee fee o totoɲa jei ne.

(4) Nɔɔno maama wae o toge o zoore totoɲa jei tigusim yalo na wo woli o o totoɲa laɲa seini to.

Wadaa 24

Nɔɔno maama jege chwoŋa se o taa jege sio de sio maŋa, dedaane hawase bagera o na o ke totoŋa jei ne to; ye o ta wae o jwoŋ daa bem wone o jeini soŋo ne o sia ye ba baa le o ŋweo wone.

Wadaa 25

(1) Fee wora se nɔɔno maama taa ŋwe ŋwea na jege kuri ye ka ywoma ka pae o tete de o diga tiina to. Ko maŋe se wodiiru, zora jei, assibita na ni yezura seini to dedaane won-telo maama na wo woli pa se ŋwea taa ywoma to taa wora. Fee ta mo wora se wolim taa wora ko pae nɔɔno maama neneene o na ba toŋa, o na weela, naa o na jigi nabwom jaweo ŋwaane, o na ye badeim naa kadeim, o na kwe naa nɔɔno na ye zore tu, o ware se o ni o tete baŋa ne.

(2) Fee wora se ba taa fage ba ni niina de bia baŋa ne lanyerane. Bu maama, o jege kwo yoo o ba jege kwo yoo, ko maŋe se ba ni o baŋe ne mo ba woli o se o ke nɔɔno.

Wadaa 26

(1) Nɔɔno maama jege choŋa se o ke sikuuli. Sikuuli veija, ko zege prameiri sikuuli ko vo yi Junia Sekondeiri Sikuuli, wo taa ye zæra mo, ye ko ta ye fefeo mo se bu maama vo sikuuli se ko yi konto. Tekenekal Sikuula de totoŋa berem sikuula nenæne Kɔleja de wo taa wora se balo na wo vo da to vo. Univesiti de sikuula kamuna yadwonna de wo taa wora se balo na paase ba tæsa lanyerane to vo.

(2) Sikuuli veija naa tɔn-yeino ye se ko pa nɔɔno swa mo poore se o wane o lɔre kolo maama na lana ko pa nabiino se ko ja wopwolo de yezura ko ba to. Ko jege se ko ja nimɔro de badwoŋo mo ko ba de sateene logo baŋa ne, de nabiina dwi maama de wejɔna dwi maama se ko zeini logo baŋa tigusim totoŋa dwi maama na woli logo maama yezura to.

(3) Tiina jege chwoŋa se ba kuri ba na wo taa lage se ba bia zamese tɔno sikuuli delo dwi wone to.

Wadaa 27

(1) Nɔɔno maama wae o toge o ke o nabaara kekeo

o na lage tei, de keina yadwonna, de "Science" na jaane wodonno telo maama ko ba nabiina jirim naa wolim nwaane to.

(2) Nɔɔno maama na popone o tɔno o na yei kolo maama logo lam nwaane to, fee wora se ba zeini naa ba woli o se o ne ko maana.

Wadaa 28

"United Nations" nia yanto ye se ko pa nabiino maama logo baɲa wolim, de wopwolo de yezura mo.

Wadaa 29

(1) Nɔɔno maama jege fee totoɲa se o ke o na zoore takeiri delo maama ne to se ko pa se o taa ye nɔɔn-nwem se o nwea ke ywonni.

(2) Nɔɔno fee totoɲa keiri wone o jege se o de wade sem na lage tei to mo. O ba jege se o ke o gaale naa o ke o chɔge badwonna wo. O nam ba jege chowɲa o ke o chɔge kɔgo ywonni de nɔɔno wopwolo, kɔgo zula nwaane.

(3) Nɔɔno maama na tɔge nabiina ŋwea de logo
baŋa chega chwoŋa wade sento o jege se o tɔge
“United Nations” na lage se ko de tei to mo.

Wadaa 30

Nɔɔno, naa nɔɔna, naa teo ye zaŋ ba boŋe we ba wo
wane ba ke woŋo se ko leiri naa ko chɔge nia yanto
ba na tiŋ tɔno konto ne to.